

Україна в «Радарі безпеки 2019»

Регіональний офіс Фонду ім. Фрідріха Еберта зі співпраці та миру в Європі, Відень

Вступ

Конфлікт в Україні – це не єдиний чинник актуальної нестабільності в європейській безпеці. Поточна ситуація формується і під впливом багатьох інших спорів і конфліктів, частина яких триває вже набагато більше, ніж п'ять років. Проте російсько-український конфлікт залишається головною темою європейської політики безпеки за останні п'ять років. Суттєвого прогресу в його вирішенні немає досі. І на цьому тлі в Україні проходять такі докорінні зміни інституцій і самоідентифікації, що подібні процеси після оголошення незалежності в 1991 р. або після Помаранчевої революції у 2004-2005 р.р. відходять на другий план.

Через ці специфічні риси суспільного та політичного життя Україна була включена до списку країн, де проводилося дослідження «Радар безпеки 2019. Сигнал до пробудження Європи» Регіонального офісу Фонду ім. Фрідріха Еберта зі співпраці та миру в Європі. Україна до того ж є найбільшою

країною в рамках Східного партнерства з відповідною угодою. Основу дослідження складає, з одного боку, репрезентативне опитування населення у семи державах (Латвія, Німеччина, Польща, Росія, Сербія, Україна, Франція), яке проводилося влітку та восени 2018 р. у співробітництві з інститутом дослідження суспільної думки Ipsos. Опитування – це системне дослідження позицій і цінностей щодо актуальної ситуації в європейській зовнішній політиці та політиці безпеки. З іншого боку, паралельно з опитуваннями в країнах дослідження відбулися групові дискусії з місцевими експертами та політологами. Ціль полягала у виявленні типових думок місцевого експертного середовища. Як оцінюють експерти актуальну ситуацію у політиці безпеки? Які заходи вони рекомендують? Як відрізняється спосіб мислення експертів від суспільної думки? У кожній країні у відкритій дискусії взяла участь невелика група, що складалася в середньому з п'яти осіб.

Україна в порівнянні

Опитування показує, що громадяни Європи занепокоєні: 69 відсотків усіх респондентів вважають, що їх країна може також постраждати від потенційних нових війн і конфліктів. В Україні страх війни є прямим наслідком військового конфлікту на Сході країни. У Німеччині та Франції страх перед війною радше не має чітких форм, а противниками називаються як США, так і Росія. У Польщі, навпроти, однозначна загроза вбачається в Росії, а Німеччина сприймається більшим противником, ніж США. І Литва більш за все боїться Росії. В Сербії пам'ятають про війну в Югославії та використання сил НАТО в конфлікті в Косово. Тому серед противників насамперед тут згадуються Албанія, США та Хорватія. В Росії головним противником вважаються США.

Великим викликом для політики безпеки в Європі є незадоволеність політичним статусом деяких держав. Серби (85 відсотків), українці (74 відсотки) та поляки (67 відсотків) вважають, що їх країни не мають належного визнання в світі, у той час як німці (71 відсоток) і французи (59 відсотків) задоволені політичним статусом своїх країн. Серби (75 відсотків) та росіяни (69 відсотків) найчастіше висловлювали думку, що інші держави активно перешкоджають розвитку їх країн. З цього насамперед у Сербії (77 відсотків) впливає політична ціль з підвищення оборонних витрат, хоча і в Польщі (68 відсотків), і в Україні (61 відсоток) також підтримується зростання оборонного бюджету. У

Німеччині, навпроти, тільки 43 відсотки громадян виступають за подібну політику.

Респонденти вважають, що основними факторами, які формують ставлення до Росії, виступають конфлікт в Україні (72 відсотки) та США (68 відсотків). При цьому різниця між думкою німців і поляків по цим двом питанням є незначною. 69 відсотків усіх опитуваних також переконані, що наступним фактором є недостатність співпраці з Росією. Цікаво, що саме латиші (84 відсотки) та поляки (77 відсотки) знаходяться за цим питанням вище середніх показників, а німці (68 відсотків) трішки нижче. Понад половини опитуваних можуть уявити посилення співпраці з Росією у майбутньому, і навіть в Україні цей показник складає майже 27 відсотків.

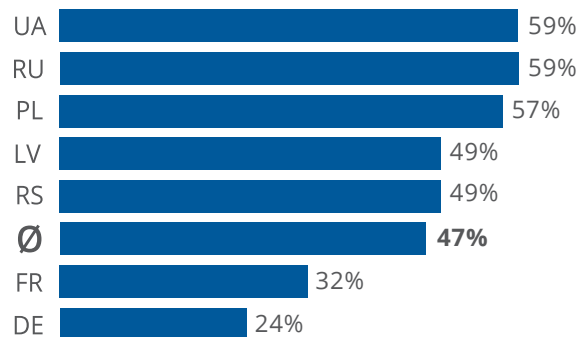
Україна в фокусі

Після п'яти бурхливих років можна спостерігати пристосування до нових економічних і політичних умов. На тлі зростання цін і загального погіршення умов життя після 2014 р. українці залишаються спокійними щодо своїх економічних перспектив.

Тільки 44 відсотки вважає, що їх економічне становище або добробут їх сімей у майбутньому стануть гіршими. Проте 83 відсотки респондентів висловлюють загальне занепокоєння своїм власним майбутнім через події в Україні та світі.

∅ = Середній показник усіх респондентів DE = Німеччина FR = Франція LV = Латвія PL = Польща
RU = Росія RS = Сербія UA = Україна

З урахуванням зростання напруженості між Росією та Заходом я вважаю нову війну в Європі вірогідною.



Результатам майбутніх виборів президента наприкінці березня та парламенту восени надається вирішальне значення для подальшого курсу розвитку країни. Як показують результати опитування, складно буде будь-кому, хто врешті решт переможе на виборах, незалежно від того, чи це будуть попередні, чи нові політики. Українці незадоволені міжнародним статусом своєї країни. 74 відсотки вважає, що їх країна не має того положення в світі, на яке вона заслуговує. Наступним пунктом, який викликає занепокоєння, є низька довіра до найважливіших інститутів країни. З усіх опитаних суспільств в Україні довіра до державних інституцій є найнижчою. Одночасно тут спостерігаються найбільші розбіжності між рівнем довіри до інституцій «силовиків», які мають досить добрі показники, та до демократичних інституцій, які отримали значно гірші результати. Єдина інституція, якій довіряє більшість українців, - це армія (68 відсотків). Не в останню чергу через цей факт діючий Президент України Петро Порошенко обрав армію одним з лейтмотивів своєї передвиборчої боротьби.

Українці належать до найбільших прихильників поглибленої європейської інтеграції (76 відсотків), що базується на вірі в спільну європейську культуру (79 відсотків). В Україні також найчіткіше серед усіх країн, де проводилося опитування, виявляється прагнення до посилення співпраці з ЄС (79 відсотків). Проте 27 відсотків висловлюються за підсилення співробітництва з Росією, що черговий раз звертає увагу на особливості сучасної України. За оцінками, 25-30 відсотків населення

не підтримує політики цього уряду щодо Росії. Це можна побачити і в інших питаннях «Радару безпеки», і в дискусіях із місцевими експертами.

Сприйняття європейської безпеки

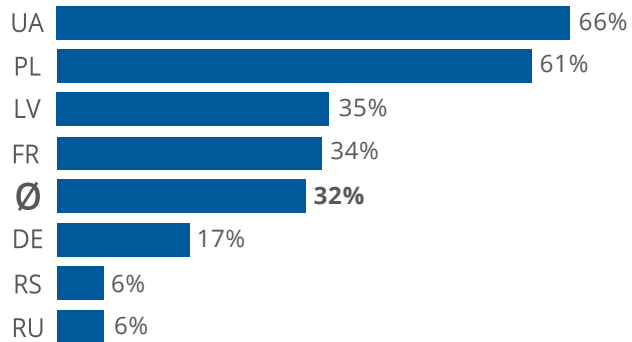
На думку українських експертів, велику роль у безпеці євро-атлантичної зони відіграють багатозначність і невизначеність. Основною проблемою є відсутність спільної думки Заходу (ЄС/НАТО) щодо чіткого сприйняття загроз. Експерти з Києва вважають, що українському уряду потрібно покращити відносини з усіма регіональними партнерами, тому що за сучасних умов кожний партнер є важливим. Особливо це стосується відносин з Угорщиною, які зараз є досить напруженими. Проте загалом експерти підкреслюють значення таких партнерів-«важковаговиків», як Сполучені Штати Америки, Канада, Польща та Німеччина, що, з іншого боку, припускає незначний вплив власної країни. Росія не згадувалася в ролі партнера у жодному разі, хоча економічне співробітництво з цією країною зберігається, а наразі навіть зростає.

Амбівалентна позиція України по відношенню до Росії, можливий вступ до західних міжнародних організацій та конфлікт на Донбасі унаочнюються такими даними.

Для респондентів головним ворогом України є Росія (73 відсотки), що становить великий відрив від інших держав, наприклад, США (11 відсотків), що посіли друге місце.

∅ = Середній показник усіх респондентів DE = Німеччина FR = Франція LV = Латвія PL = Польща RU = Росія
RS = Сербія UA = Україна

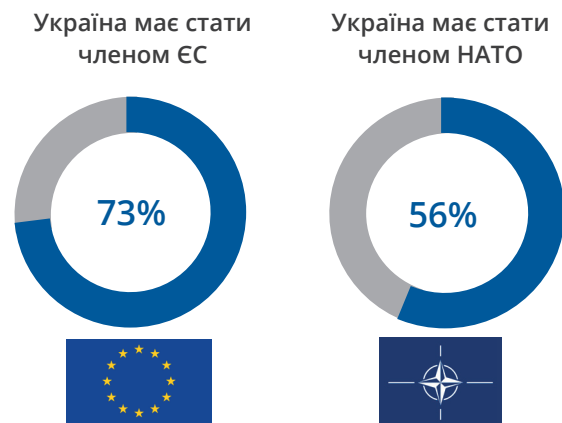
Я вважаю, що через конфлікт в Україні санкції проти Росії мають бути поширені.



Центральною зовнішньополітичною темою України в останні роки було прагнення до членства в різних міжнародних організаціях, що для великої частини еліти, яка зараз знаходиться при владі, символізує приналежність до Заходу та одночасно докорінне відмежування від Росії. Серед організацій, які були названі поіменно, українці чітко розрізняють ЄС, вступ до якого підтримує 73 відсотки опитуваних, і НАТО, яке підтримується лише 56 відсотками. У Польщі бажано бачити Україну членом НАТО навіть більше респондентів – 67 відсотки. У Німеччині цей показник виявився набагато меншим. Тільки 23 відсотки підтримують членство України в НАТО і 26 відсотки вступ країни до ЄС. В Росії, що не дивує, членство України в ЄС не схвалюється 55 відсотками респондентів, а в НАТО – 75 відсотками.

Одночасно 52 відсотки опитуваних в Україні вважають, що розширення ЄС і НАТО на схід спричинило поточне напруження між Заходом і Росією та що розширення, особливо НАТО, далі на схід, у напрямку російського кордону представляє за-

грозу для європейської безпеки (37 відсотки). Стримана підтримка вступу до НАТО в суспільстві (56 відсотків) помітно відрізняється від високої підтримки цієї організації в експертному середовищі в Києві, які розглядають вступ як до ЄС, так і до НАТО як зовнішньополітичні пріоритети України. Попри нещодавнє закріплення цілі вступу до європейських організацій в Конституції України їх визнання серед населення і насамперед вірогідність дійсного вступу не зростають.



Шляхи вперед

Щоби знайти вихід із напруженої ситуації в безпеці в Європі, потрібно знайти переконливе рішення для всього Донбасу.

Цей конфлікт знаходиться в центрі уваги дослідження «Радар безпеки», де цьому конфлікту присвячено декілька запитань. Тому особливо цікаво окремо розглянути голоси саме українського суспільства. Врешті решт 54 відсотки українців вважають, що їх країна також несе відповідальність за ескалацію конфлікту. Одночасно 79 відсотків українців дотримуються думки, що за ескалацію конфлікту відповідає Росія, а 67 відсотків вбачають у цьому вину сепаратистів. Показово, що по-

над третина респондентів вважають, що відповідальність мають також США та ЄС.

Проте з погляду учасників українських фокус-груп, ключ до рішення конфлікту в Донбасі, а також відповідальність за нього знаходяться в Москві. Через вороже ставлення Кремля висловлювалися сумніви щодо можливості введення миротворчої місії блакитних шоломів на Донбасі. Якщо розглядати висловлювання населення щодо конфлікту у власній країні, то картина виглядає іншим чином.

Хто, на Вашу думку, несе відповідальність за ескалацію конфлікту в Україні?



Показово, що тільки 52 відсотки населення підтримує введення миротворчої місії ООН, а 63 відсотки, навпроти, виступає за внутрішнє рішення конфлікту («Це – справа України»). Це може означати як і «деокупацію» неконтрольованих українським урядом (сепаратистських) територій, так і переговори з представниками так званих «народних республік» заради реінтеграції бунтівних регіонів.

Ані експерти, ані широка громадськість не вбачають виходу в воєнному рішенні конфлікту, тому це означає, що перевагу потрібно надавати регіоналізації, а не інтернаціоналізації конфлікту. У цьому зв'язку для українських експертів важливо у будь-якому випадку запобігти «придністровському сценарію», коли робляться тільки односторонні поступки сепаратистам. За їх думкою, це лише закріпить вплив Росії на цих територіях. З урахуванням того факту, що Київ хоче реінтегрувати сепаратистські регіони (якщо вірити численним публічним заявам), вирішальну роль відіграватиме початок політичного діалогу з діючими особами з неконтрольованих регіонів, а також їх сфера впливу.

Щодо майбутнього європейської безпеки експерти вбачають великі перспективи в започаткуванні такого заходу, як широкий діалог про сприйняття загроз у всіх можливих сферах, включаючи питання міграції та впливу Росії та Китаю. Саме таким чином, на їх думку, можна сприяти взаєморозумінню між європейськими державами та їх діячами.

Українці висловлюють сильну підтримку активній зовнішній політиці (78 відсотки), спрямовану на національні інтереси (88 відсотків). Це створює принаймні солідну основу для пошуку спільних інтересів у сфері політики безпеки як на регіональ-

ному, так і на міжнародному рівні. Незалежно від результатів цього річних президентських і парламентських виборів було б бажано, щоби нове політичне керівництво поводило себе із розумінням і своєї відповідальності, і бажань населення країни. Це, звичайно, стосується й інших шести країн з «Радару безпеки 2019». Але Україна із зрозумілих причин має особливо прагнути позитивно змінити своє статус кво як у внутрішній, так і у зовнішній політиці.

The background is a vibrant red color. Overlaid on this are several stylized, hand-drawn outlines of European countries in white and yellow. Scattered across the map are numerous radar beams, depicted as thick, 3D-style rectangular bars in yellow and grey, pointing in various directions. Interspersed among the radar beams are several starburst symbols in yellow and white, some with thin black lines radiating from them, suggesting a scanning or detection process. The overall aesthetic is modern and technical.

Загальна інформація

**Регіональний офіс Фонду ім. Фрідріха Еберта
зі співпраці та миру в Європі**

Райхсратштрассе 13/5, А 1010 Відень

Тел.: + 43 1 890 38 11 15

Факс: + 43 1 890 38 11 20

www.security-radar.eu